તેમજ ઇંગ્રેજી રાજ્ય
ના ત્રીજા ધોરણના વીધ્યાર્થીને
સુધ્ધ સરળ અને ઉપ્યોગી

મુંબાઇ ઇલાકાની ભુગોળ.

પ્રાયવેટ પૉકટનોટસ.

બનાવનાર.
હરીલાલ ભગવાનદાસ.
માણસા તા. મહીકાંઠા

સુરત.
ખોદાબક્ષ પ્રેસમાં છાપી.

કીમત ફકત એકજ આનો

દિશાઓ.

જે દિશામાં સૂર્ય ઉગે છે તેને પુર્વ દિશા કહે છે. જે દિશામાં સૂર્ય આથમે છે તેને પશ્ચિમ. પૂર્વ દિશાભણી મુખ કરી ઉભા રહીએ તો ડાબા હાથ બણી ઊત્તર દિશા અને જમણા હાથ ભણી દક્ષિણ દિશા સમજવી. દક્ષિણ અને પૂર્વ વચ્ચે અગ્નિકોણ. દક્ષિણ અને પશ્ચિમ વ- ચ્ચે નૈરૂત્ય કોણ. ઉત્તર અને પૂર્વ વચ્ચે ઈશાન કોણ. ઊત્તર અને પશ્ચિમ વચ્ચે વાયવ્યકોણ.

વાખ્યાઓ.

ખંડ—જમીનના જે મોટા ભાગોમાં ઘણા દેશ આવેલા હોય તે.

દ્વીપ—ચારે બાજુએ પાણીથી વીંટાયલા પાણીના ભાગને દ્વીપ કહે છે. દ્વીપકલ્પ–ત્રણ બાજુએ પાણી અને એક બાજુએ કોરી જમીન હોય તે. સંયોગીભુમી–જે સાંકડો જમીનનો ભાગ જમીનના બે મોટા ભાગને સાંધે છે તે ભુશીર–જમીનની અણી લાંબી થઈને સમુ-

દ્રમાં ગયેલી હોય તે. ડુંગર—જમીનનો થોડો ભાગ ઊંચો હોય તે. પર્વત—ડુંગરથી ઊંચો હોય તે. ખીણ—ડુંગરો કે પર્વતની વચ્ચેના નીચા પ્રદેશને ખીણ કહે છે. મેદાન—લગભગ સપાટ જમીનના વીસ્તારેલા ભાગને. ઊંચ્ચ પ્રદેશ પહાડો ઊપર આવેલા પ્રદેશને જળદ્વેપ પ્રદેશ ઉંચી જગ્યાએથી જુદી જુદી દિશામાં પાણી વહે તે.

મહાસાગર—પૃથ્વી ઊપર ખારા પાણીના પાંચ ભાગ કરેલા છે તે દરેકને મહાસાગર.

સમુદ્ર—મહાસાગર કરતાં નાનો હોય તે.

અખાત—જમીન ઉપર લાંબા ગયેલા સમુદ્રના ફાંટાને અખાત.

ઉપસાગર—પહોળા મહોડાંનાં અખાતને ઊપસાગર. સામુદ્રધુની-પાણીના બે મોહટા ભાગને સાંધનારો જે નાના પાણીનો ભાગ તે.

સરોવર—જમીનથી વીંટાયલા પાણીના

ભાગને. નદી–મીઠા પાણીનો જે પ્રવાહ પર્વતમાં થી કે સરોવરમાંથી નીકળી ઢળતી જગ્યામાં થઇ સમુદ્રને મલે તે.

મુળ—જે જગ્યાએથી નદી નીકળે તે જગ્યાને. મુખ–જે જગ્યાએ સમુદ્રને મલે છે તે જગ્યાને

સંગમ—જે ઠેકાણે નાની નદી મોટી નદી ને મલે છે તેને.

ખાડી—સમુદ્રને મળતાં પેહેલાં ભરતીનું પાણી માંહે આવે એવું જે નદીનું પહોળુ મુખ તેને ખાડી કહે છે.

મુંબઇ ઈલાકો.

મુંબઈ ઈલાકાની વાવ્ય ઊત્તર અને ઈસાન કોણુમાં બલુંચિસ્તાન, પંજાબ, અને રજપુત સંસ્થાન છે. પુર્વ અને અગ્નિ બાજુ મધ્ય હિંદુસ્તાન મધ્ય પ્રાંત અને વરાડ તથા ની-

જામનું રાજ્ય. દક્ષિણે મદ્રાસ ઇલાકો અને મ-હીસુર તથા પશ્ચિમે અરબી સમુદ્ર આવેલો છે.

મુંબઈ ઇલાકાના પાંચ ભાગો કરેલા છે. ૧ સીંધ ૨ કચ્છ ૩ ગુજરાત ૪ મહારાષ્ટ્ર એમાં દક્ષિણ અને કોકણ ૫ દક્ષિણ મહારાષ્ટ્ર અને ઉત્તર કાનડા.

મુખ્ય જીલ્લાઓ—શીકારપુર જીલ્લો, હૈદ્રાબાદ જીલ્લો, કરાંચી જીલ્લો, સુરત જીલ્લો, ભરૂચ જીલ્લો, ખેડા જીલ્લો, અમદાવાદ જીલ્લો, થાણા જીલ્લો. કોલાબા જીલ્લો, રત્નાગીરી જીલ્લો, ખાનદેશ જીલ્લો, નાશક જીલ્લો. અહમદનગર જીલ્લો, પુના જીલ્લો, સતારા જીલ્લો, સોલાપુર જીલ્લો, કલાદગી જીલ્લો, બેલગામ જીલ્લો, ધારવાડ જીલ્લો, ઉત્તરકાનડા જીલ્લો.

મુખ્ય સંસ્થાનો—ખૈરપુર સંસ્થાન ખંભાત સંસ્થાન જવાર સંસ્થાન જંજીરા સંસ્થાન સાવંતવાડી સંસ્થાન પેઠ સંસ્થાન અક્કલકોટ સંસ્થાન કોલાપુર સંસ્થાન સાવનુર સંસ્થાન.

મુખ્ય એજન્સિ—કાઠીયાવાડ એ૦ પાલણપુર એ૦ મહીકાંઠા એ૦ રેવાકાંઠા એ૦ પંચમહાલ એ૦ સુરત એ૦ ખાનદેશ એજન્સિ વગેરે.

પરચુરણ જાગીરો ઇત્યાદી—રણની ઉપરનો સરહદી મુલક, થરપારકર, કચ્છદેશ, પંચમહાલ, ગાયકવાડનો મુલક, સતારા જાગીર દક્ષિણ મરાઠા જાગીર.

મુખ્ય પર્વત—હાલા પર્વત, અરાવલી પર્વત ગીરનાર, શેત્રુંજા, ચોટીલા આબુ, પાવાગઢ, રાજપીપળા, સાતપુડા, સહ્યાદ્રી.

મુખ્ય સરોવર—મંચર, સાબર, મુનસર અંગાસર, કાંકરીયુ, ગોમતી, મલાવ વગેરે.

જાત્રાનાં ઠેકાણું—દ્વારકાં, સોમનાથ, ડાકોર, અંબાજી, નાશીક, પંઢરપુર, સીધપુર, બેચરાજી, શામળાજી, પાલીટાણા, ઉદવાડા.

મુખ્ય બંદર—કરાંચી, માંડવી, પોરબંદર નવીબંદર, દીવ, જાફરાબાદ, ઘોઘા, ભાવનગર.

ખંભાત, ભરૂચ, સુરત, વલસાડ, દમણ, મુ-
બાઇ, રત્નાગીરી, ગોવે, કારવાડ, કુમટે, હો
નાવર ઇત્યાદી.

અરબી સમુદ્ર કીનારે આવેલાં શેહેર—
આબોલ. વેરાવર, કોડીનાર, દહાણું, ચીચલી, તારાપુર, માહીમ. વસઇ, વાંદ્રા, અલીબાગ, બાણકોટ, વીજયદુર્ગ દેવગઢ માલવણ.

ભુશીર—રાસમુરારી, જગતપાઈંટ, દીવ, કેપરામાસ ઈત્યાદી.

દ્વીપકલ્પ—કાઠીઆવાડ,

અરબી—સમુદ્ર.

અખાત—કચ્છ અને ખંભાતનો.

મુખ્ય ખાડીઓ—ગણદેવી, વામ, કોલક, વાંકી (વલસાડ) કનાર્ડ, ખોટારા, કરકવા, વને વ, (જલાલપુર) આસોદ, ગોપાળ, રૂપોરણ, (આમોદ) વંઠ (અંકલેશ્વર) ભુખા (વાગરા)

મુખ્ય નદીઓ.

નદીઓના નામ.

સીંધુ હીમાલય પર્વતમાંથી નીકળી અરબી સમુદ્રને મળે છે. તેના ઉપર સકર ભકર સેવાન હેદ્રાબાદ શહેર છે. ભોગાવો વડોડ પાસે અને લીમડી પાસેથી વહે છે. ફુલકુ, ધ્રાંગદ્રા પાસે. મચ્છુ વાંકાનેર અને મોરબા પાસે વહે છે. શેતરૂંજી ધારી પાસે સેતરૂજા પર્વતમાંથી નીકળી અરબી સમુદ્રને મળે છે. માલણ મહુવા પાસે ધાતરવાડી રાજુલા પાસે વહેછે. ગોંડલી ગોંડળ પાસે. ભાદર નવીબંદર આગળ અરબી સમુદ્રને મળે છે. આજી રાજકોટ પાસે વહેછે. સરસ્વતી સીધપુર પાટણ કચ્છના રણને મળે છે. બનારસ રાધનપુર, ડીસા, કચ્છના રણને મળેછે. સાબરમતી અમદાવાદ, પેથાપુર, સાદ્રા, મેવાડના ડુંગરમાંથી નીકળી અરબી સમુદ્રને મળે છે. વાત્રક સાબરમતીને મળે છે. મેશ્વો વાત્રકને મળે છે. સેઢી હાસરાને ડાકોર પાસે

ચઈ વાત્રકને મળે છે. મહોર કપડવંજને કડ. ભાલ પાસે સેઢીને મળે છે. ખારી સાબરમ- તીને એઓના વચ્ચે વહે છે. લુણી સેઢીને મળે છે. હાથમતી ઉપર અહમદનગર સાબરમતી ને મળે છે. મહી લુણાવાડા અને ખંભાત મા ળવામાંથી નીકળી ખંભાતના અખાતને મળે છે. નર્મદા ભરૂચ, ચાનોદ, કન્યાળી અમરક- ટકના પર્વતમાંથી નીકળી ખંભાતના અખાતને મળે છે. તાપી શુરત, રાંદેર સાતપુડા પર્વત- માંથી નીકળી અરબી સમુદ્રને મળે છે. વી- શ્વામીત્રી વડોદરા પાવાગઢમાંથી નીકળી ઢાઢર ને મળે છે દમણગંગા અરબી સમુદ્રને મળે છે. ઓરંગા વલસાડ પાસે અંબીકા ચીકલી પાસે વહે છે. વ્રેહે રાજપીપળાના ડુંગરમાંથી નીકળી તાપીને મળે છે. કીમ અરબી સમુદ્રને મળે છે ઔરાવતી રાજપીપળાનાં ડુંગરમાંથી નીકળી નર્મદાને મળે છે. ઢાઢર ખંભાતના અખાતને મળે છે. ગોદાવરી નાશક, ત્રંબક,

સીહાદ્રી પરવતમાંથી નીકળી બંગાળી ઉપસાગરને મળે છે. પુર્ણા ગોદાવરીને મળે છે. મુળા મીઠા પુના ભીમાને મળે છે. ભીમા પંઢણપુર સીહાંદ્રી પવતમાંથી નીકળી કૃષ્ણાને મળે છે નીરા ભીમાને મળે છે.

કૃષ્ણા મહાબળેશ્વરમાંથી નીકળી પુરવ તરફ વહે છે. તુંગભદ્રા પશ્ચિમથી ધ્રુવ તરફ વહે છે

સીંધના સેહેરો—જેકબાબાદ, શીકારપુર ખેરપુર, હૈદાબાદ, કરાંચી, ઊમરકોટ, સકર બકર, સેવાન, રોરી, કોટ્રી, નગરપારકર, શાહ બંદર. ઇસ્લામકોટ, મીરપુર સાકરા, નીરપુર બટોરા, મુગલભીમ.

કચ્છનાં શેહરો ભુજ, માંડવી, મુદરા, લખપટ, જખૌ, તુણા, અંજાર, રાપર, અધોઈ, ભચૌ, વેલા, નળીઆ કઠોરા, તેરા, સુમરીરોહા, ભદરેશ્વર કેરા કંથકોટ.

ગુજરાત પ્રાંત

સુરત પારડી, વલસાડ, ચીકલી, જલાલ પોર, બારડોલી, માંડવી, ચોર્યાસી ઓરપાડ.

ભરૂચ—અંકલેશ્વર, વાગરા, આમોદ, જંબુસર ખેડા કપડવંજ, ઠાસરા નડીઆદ મહુમદાવાદ, માતર, આણંદ, બોરસદ.

પંચમહાલ—ગોધરા, સેહરા, કાલોલ, હાલોલ, વેજલપુર, દાહોદ, ઝાલોદ,

અમદાવાદ—પ્રાંતીજ વીરગામ. ધોળકા, દસક્રોઇ, ધંધુકા, ધોત્રા સાણંદ પાલણપુર રાધનપુર, ડીસા, વારાઈ, તેરવાડા, થરાદ, મોરવાડા, વાવ, સુઇગામ. દેવદર, સાંતલપુર, મહીકાઠાં મોહનપુર, રણાસણ, માણુસા, પેથપુર, સાદા, આમલીઆરા, ઘોડાસર, કટોસણ, ઈડર, રેવાકાઠા રાજપીપળા, છોટાઉદેપુર, બારીઆ, લુણાવાડા. સુથ, વાડાસીનોર.

ગાયકવાડ સંસ્થાન—વડોદરા, નવસારી.

વઆવી, બલેશ્વર, ગણુદેવી, તેલારી, અમરેલી ઓખામંડળ, પાટણ, મેસાણા સીધપુર, કડી.

ખંભાત સંસ્થાન—ખંભાત.

પંચમહાલ એજન્સિ—નારૂકોટ.

સુરત એજન્સિ-વાંસદા, ધરમપુર, સચીણ.

કાઠીઆવાડ.

તેના ચાર પ્રાંત કરેલા છે ૧ ઝાલાવાડ ૨ ગોહેલાવાડ ૩ સોરઠ ૪ હાલાર એ ચાર પ્રાંતના દસ પ્રગણાં કરેલાં છે ૧ ઝાલાવાડ ૨ ગોહેલવાડ ૩ ઊંડર સરવૈયા ૪ બાબરીઆ વાડ ૫ કાઠીઆવાડ ૬ સોરઠ ૭ બર્ડા ૮ હાલાર ૯ મચ્છુકાંઠો ૧૦ ઓખામંડળ.

૧ ઝાલાવાડ—ધ્રાંગદ્રા, હળવદ, લીંબડી, વઢવાણ, વાંકાનેર, લખતર, થાન, સાયલા, ચુડા, બજાણા,

૨ ગોહેલા વાડ—ભાવનગર, સીહોર, કુંડલા, મહુવા, પાલીટાણા, ગારીઆધર, લાઠી.

૩ ઉડર સરવયા, ડાઠા, ગણુધોળ, ચોર.

૪ બાબરીઆવાડ—જાફરાબાદ, ટેડાણું.

૫ કાઠીઆવાડ—અમરેલી, ધારી, જેતપુર, ચીતલ. બીલખા, બગસરા, જસદણ.

૬ સોરઠ—જુનાઘેડ, વેરાવર, કોડીનાર, બાટવા, અમરાપુર.

૭ બર્ડા—પોરબંદર.

૮ હાલાર—નવાનગર, જોડીઆ, આમરણ-ખંભાળીયા, ગોંડળ, ધોરાજી, રાજકોટ, સર ધારકોલ, સરપદડ, ધ્રાફા.

૯ મચ્છુકાંઠા—મોરબી, માલીયા.

૧૦ ઓખામંડળ—દ્વારકાં, કચ્છીગઢ, આરંભડુ. પોશીતરૂ, ધીણુકી, મઠી.

કોંકણ, થાણા, જવાર, અલીબાગ, જંજીરા, રત્નાગીરી, સાવંતવાડી.

દક્ષિણ—ધુળે, માલેગામ, નંન્દુબાર. નાશક ત્ર્યંબક પેઠ, અક્કલકોટ, ભોર, ફલટન, ઔંદ જત, દક્ષિણ મહારાષ્ટ્રને ઉત્તરકાનડા, કલાદગી

બેલગામ, કોલ્હાપુર, ધારવાડ, સાવનુર, કારવાડ, સાંગલી, મીરજ, જમખંડી, કુરૂંદવાડ, મુધોળ રામદુર્ગ.

એચ. બી. યાંત્રીક.

ગાયનના સોખીનોને ખુસ ખબર.

ઊસ્તાદી ગાયન સંગ્રહ.

આ નામનું ગાયન સંબંધી ઊપયોગી પુસ્તક સન ૧૮૯૨ના જુન માસની આખરે બહાર પડવાનું છે કે જેમાં અસલ ઉસ્તાદોનાં બનાવેલાં ગાયનો ઠુમરી, ખ્યાલ, ટપ્પા, દાદરા, ખમાચ, ભેરવી વીગેરે તેમજ નાટકના રાગો મળી ત્રણુસેં ગાયનોથી ભરપુર બનાવવામાં આવશે જેથી ગાયના સોખીનોને તે ઘણુંજ ઉપયોગી છે. અગાઉથી ગ્રાહક થનારા સદગ્રહસ્થો પાસેથી ફક્ત રૂ૦—૩—૦ પોષ્ટેજ માફ તથા તેમનાં મુબારક નામ ચોપડી પાછળ દાખલ કરવામાં

આવશે. પાછળથી આના ૭ પાંચ પ્રત રાખ નારને એક ભેટ. ગાયનના જો ખરા સોખીન હોતો અવસ્ય નામ નોંધાવી ગ્રાહક થાઓ.

હરીલાલ ભગવાનદાસ

અશ્રીપતી આરોગ્ય વર્ધક ઔષધાલય

મુ૦ ભાન્ડુ તા. વીશનગર.

મેસાણા પોષ્ટેથી

પસંદ ન પડે તો પઈસા પાછા,

પોષ્ટેજ સાથે ફકત પાંચજ આનાની ટીકીટ મોકલી નીચેની કોઈપણ દવા મંગાવો.

ખસની દવા તો. ૧ ગમે તેવી ખસ નીકળી હોય પરંતુ એકજ વખત ચોળવાની જડમુળ થી કાઢી નાંખે છે.

મોઢા ઉપરના ખીલ નાબુદ કરવાની ગોળી ગોળી ૧૫.

દાદરની દવા સીગડી તો. ૧.

જવરાંકુશ.

૨ ૧)ની ગોળી ૧૦ ગમે તેવો તાવ, ટાઢીઓ, ચોથીઆ, વેળાજ્વર, વીષમજ્વર, વગેરે આઠ પ્રકારના તાવનો જડમુળથી નાશ કરેછે ફક્ત પાંચજ ગોળીથી તાવના દરદીએ આનો લાભ લેવા ચુકવુ નહીં.

એચ. બી. યાંત્રીક.

સુરત ડોસાભાઈ ખરસેદજી ભાવનગરી.
મુંબાઈ બેરામજી કાવસજી તુકીના.

રૂ. ૧૦)નું ઇનામ.

ખશ, ખીલ, ખરજવું સુદર્સન આરોગ્ય વધંક મલમ જે દવા પોતાના રોગ ઉપર અસર કરતી નથી એવી ખાત્રી કરી આપનારને રૂપીઆ દશનું ઈનામ.

હરીલાલ ભગવાનદાસ અધીપતી આરોગ્યવધંક ઓાષધાલય ભાન્ડુ તા. વીસનગર.

મેશાણા રેલવે પોસ્ટ ઓફીસથી.

ગાયકવાડી રાજ્યની ભુગોળના પ્રશ્નોતરી નોટ.

ગાયકવાડી રાજ્યના બીજા ધોરણના વીદ્યાર્થીઓને ઉપયોગી ભુગોળની પ્રશ્નોતરીનોટ જુન માસમાં છપાઇ બાહાર પડનાર છે જેની કીમત ઘણી જુજ એટલે

ફક્ત અડધો આનો રાખવામાં આવ્યો છે. સામટી મંગાવનારને રૂ. ૨)ની ૧૨૫ રૂ. ૧)ની ૫૭ રૂ. ૦-૮-૦ની ૩૩ અને રૂ. ૦-૪-૦ની ૧૫ એ પ્રમાણે [illegible] વામાં આવશે. પોસ્ટેજ માફ. તાકીદે [illegible] કરો. અગાઉથી રાખનારાએ એક કયાંઈથી ખબર આપવી-પૈસા માટે ટીકીટો મોકલસો તો પણ ચાલસે.

હરીલાલ ભગવાનદાસ
ભાન્ડુ તા. વીસનગર.

ડીસાવળ જ્ઞાતીના બ્રા. વા. ને અતી ઉપયોગી પુસ્તક ઉપરની જ્ઞાતીની ઉત્પતિ સંસ્કૃતનુ શુધ્ધ ગુજરાતી ભાષાંતર સાથે પુસ્તક આવતા માસમાં બહાર પડનાર છે જેની કીમત ફક્ત એકજ રૂપીઓ તાકીદે નામ નોંધાવો બહાર પડેથી વે. પા. મોકલવામાં આવસે મુ૦ પાટણ ભેંસાતવાડો મોહનલાલ દલપતરામ

ગાયકવાડી રાજ્યના ઇતીહાસ
નં [illegible] ચોટ ઘણીજ સેહેલી
અને [illegible]રળ ભાષામાં જુન માસમાં બહાર
પડનાર છે જેની કીંમત ફક્ત રૂ૦—૨—૦
બે આના પોષ્ટેજ આનો અરધો સામટી
રાખનારને નીચેને ભાવે આપીશુ રૂ ૫ની
૬૦ રૂ ૪ની ૪૫ રૂ૩ની ૩૪ રૂ ૨ની ૨૨
રૂ૧ની ૧૦ પોષ્ટેજ માફ રાખનારાઓએ
પત્ર લખી ખુલાસો કરવો.

મુ૦ ભાન્ડુ હરીલાલ ભગવાન
દાસ અધીપતી
પો-મેસાણા આરોગ્ય વરધક
ઔષધાલય.

